

HEINRICH SCHÜTZ' JOHANNES PASSION in een ERWEITERTE FASSUNG

Een wereldpremière?

Schütz componeerde zijn Johannes Passion in het jaar 1666.
Het werk werd voor de eerste keer uitgevoerd op 13 april van dat jaar in de
Schlosskirche in Dresden.

Hij componeerde zowel zijn Johannes Passion als zijn Matthäus Passion puur a
capella, zonder enige toevoeging van instrumenten. Deze aanpak is zeer atypisch
voor de 17de-eeuwse muziekstijl en uitvoeringspraktijk in het algemeen en eveneens
voor de rest van Schütz' oeuvre zelf. Een gemengd vocaal-instrumentale opvatting
met toevoeging van minstens 2 violen, vaak ook viola's da gamba, trombones en
vooral enkele basso continuo-instrumenten was eigenlijk de standaard.
Alhoewel veel van zijn tijdgenoten ook het passieverhaal op muziek hebben gezet
met toevoeging van een instrumentarium, wat het eigentijds gebruik was, kreeg
Schütz wellicht de opdracht om een secco vocale versie te maken, vermoedelijk ook
om uit te voeren op passiezondag, wanneer het evangelie precies bestaat uit het
passieverhaal.

Schütz heeft zich ook heel nauwkeurig gehouden aan de evangelietekst, zonder
toevoeging van andere koren of koralen die het verhaal belichten of van
reflecterende commentaar voorzien, zoals dat in vergelijkbare muziek wél gebeurde.
Iets meer dan 50 jaar later, in 1724, zou ook Johann Sebastian Bach die technieken
gebruiken in zijn Johannes Passion.

Erweiterte Fassung.

De vraag 'Wat als?' heeft me bij Schütz' Passionen steeds gefascineerd.
Wat als hij zijn zin had kunnen doen, en de passieverhalen als echte oratoria had
kunnen aanpakken? In de originele titel komt het woord 'Historia' voor, maar er zijn
precies in zijn tijd, onder invloed van de Italiaanse muziekpraktijk, veel 'Historie'
gecomponeerd, voorzien van instrumenten, puur instrumentale 'sinfonie', solo-aria's
en andere ensemble-muziek om de dramaturgie van de tekst nog meer kracht te
geven.

Wanneer de Johannes Passion als passieconcert wordt geprogrammeerd, dan moet
er voor of na de passie extra werk voorzien worden, van Schütz zelf, van tijdgenoten
of zelfs van componisten uit totaal andere muziekstijlen omdat de passie alleen
slechts een kleine 30 minuten in beslag neemt.

Wij hebben ervoor gekozen om zorgvuldig gekozen repertoire, liefst van Schütz zelf, op heel precieze plaatsen in het passieverhaal te integreren, de vocale muziek te instrumenteren en ook de recitatief-gedeeltes van een 17de-eeuwse continuo-partij te voorzien. Op die manier krijgt Schütz' passie een kleurrijker 'eigentijds' karakter en resulteert ze tevens in een concertvullend geheel met nog meer samenhang.

Schütz componeerde niet één louter instrumentaal werk, tenzij als korte inleiding of besluit van een grotere vocale compositie.

In het verloop van de passiemuziek integreerden we twee instrumentale werken van zijn bevriend tijdgenoot Johann Hermann Schein. Ze zijn zo gekozen dat ze zeer goed reflecteren op het passieverhaal op dat moment. De eerste maal is dat nadat Petrus Jezus voor de derde maal heeft verloochend en op dat moment de haan kraait, zoals Jezus had voorspeld.

Met een beetje fantasie hoort men in de daarop volgende sinfonia de beide violen melodische motiefjes spelen die het hanengekraai kunnen suggereren.

De tweede maal spelen de instrumenten een rustige en verstilde sinfonia nadat Jezus heeft geweigerd Pilatus te antwoorden en er even een spannende stilte valt.

Als begin en slot van de passie maakten wij gebruik van twee 'Sinfonie' van Schütz zelf, respectievelijk uit het motet *Erbarm dich mein*, SWV 447 en uit 'Die Sieben letzte Worte unsers Herren Jesu Christi' SWV 478.

Kan het nog toepasselijker?

Erik Van Nevel
02/2022.